

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญของการศึกษา

เนื่องด้วยรูปแบบของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและพัฒนาการของสิ่งใหม่ๆ หลายๆ สิ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายประการ ประการหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การดำเนินการประกอบธุรกิจที่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ตามความก้าวหน้าของสังคมและระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การประกอบกิจการมักกระทำในรูปแบบของการก่อตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ซึ่งปรากฏให้เห็นมากขึ้นในประเทศไทย

ในเบื้องต้น เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมย่อมมีหน้าที่หาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งจัดการกับผู้กระทำความผิด หรือผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม มิฉะนั้นแล้วอาจดูเหมือนว่าสังคมได้ยอมรับการกระทำที่เป็นการละเมิดนั้นโดยปริยาย มาตรการที่สังคมนำมาใช้เพื่อรักษากฎเกณฑ์ในสังคมและเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขวิธีการหนึ่ง คือ การบังคับโทษนั่นเอง โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามอาจพอสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์โดยทั่วไปในการลงโทษนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 4 ประการด้วยกันดังนี้¹ 1. เพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) 2. เพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) 3. เพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิด (Incapacitation) และ 4. เพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ประเด็นที่สำคัญที่ควรพิจารณาสำหรับการบังคับโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความผิด คือ การลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังนั้นจะสามารถตอบสนองหรือสามารถนำไปใช้กับการประกอบอาชญากรรมโดยนิติบุคคลได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่

---

¹ นัทธิ จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา พิมพ์ครั้งที่ 3, ลิขสิทธิ์ของมูลนิธิปูลงสงเคราะห์กรรมราชทัณฑ์, มปป., น.23.

เป็นที่ตระหนักดีว่าแม้นิติบุคคลจะเป็นบุคคลสมมติประเภทหนึ่ง แต่นิติบุคคลนั้นสามารถมีสิทธิและมีหน้าที่ตามกฎหมายได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นปัญหาในเรื่องการกระทำความผิดอาญาโดยนิติบุคคล (Corporate Crime) ทั้งในด้านความปลอดภัยของกิจการ ความชำรุดบกพร่องของสินค้า และในเรื่องของสิ่งแวดล้อมรวมถึงการกระทำความผิดอาญาในทางเศรษฐกิจของนิติบุคคล (Economic Crime) ซึ่งนับวันจะเป็นปัญหาที่ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เป็นเหตุผลสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบในทางอาญา และได้รับโทษในทางอาญาเพราะสำหรับความผิดบางความผิดนั้น การใช้วิธีการทางแพ่งบังคับแก่นิติบุคคลเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรมมาเป็นระบบอุตสาหกรรม ประกอบกับความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้มีนิติบุคคลเข้ามาประกอบธุรกิจในรูปแบบต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่านิติบุคคลจะมีบทบาทต่อสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันนิติบุคคลย่อมสามารถกระทำการ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสาธารณชนและสังคมได้มากกว่าการกระทำความผิดโดยบุคคลธรรมดา เหตุผลเนื่องมาจากนิติบุคคลมีบุคลากร เงินทุน เครื่องมือ และเทคโนโลยีต่างๆ มากกว่าบุคคลธรรมดาหลายเท่า แต่ในการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลกลับมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งน่าจะเป็นเพราะว่ากฎหมายอาญานั้นถูกร่างขึ้นมาบนพื้นฐานของแนวความคิดในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลธรรมดา เมื่อนำไปใช้กับนิติบุคคลซึ่งมีความแตกต่างจากกรณีของบุคคลธรรมดาโดยสิ้นเชิง จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น ข้อถกเถียงในเรื่องทางทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถของนิติบุคคลในการกระทำความผิดอาญา เรื่องโทษลักษณะใดที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล และมาตรการนำเอานิติบุคคลที่แท้จริงมาลงโทษ เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเน้นไปที่กรณีของโทษทางอาญาที่จะนำมาปฏิบัติต่อนิติบุคคลอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการป้องกันการแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบด้วยกฎหมายของนิติบุคคล เนื่องจากโทษทางอาญาต่างๆ ที่มีอยู่ตามมาตรา 18 ซึ่งเป็นโทษอาญานั้นมุ่งหมายจะลงโทษตัวบุคคลธรรมดา มากกว่านิติบุคคล นั่นคือ มุ่งหมายให้เป็นผลร้ายต่อบุคคลธรรมดา มากกว่าจะให้ผลร้ายสำหรับนิติบุคคล ดังนั้นกรณีที่สามารถนำไปปรับใช้กับนิติบุคคลในปัจจุบันโดยพิจารณาตามสภาพของโทษจึงมีเพียงแคโทษปรับและโทษริบทรัพย์สินเท่านั้น ซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของสังคมว่าเป็นโทษที่ไม่สามารถบรรเทาความเสียหายได้และมีผลในการยับยั้งการกระทำความผิดของนิติบุคคลได้อย่างไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนักเมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของนานาอารยประเทศ

หากพิจารณาหลักการที่สำคัญหลักการหนึ่งในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะทำให้เห็นถึงเหตุผลที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้ชัดเจนมากขึ้น หลักการที่ว่านั้นคือ หลักการในเรื่องประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory) ที่มีใจความสำคัญว่า โดยธรรมชาตินั้นบุคคลย่อมมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ในการที่จะเลือกกระทำสิ่งใดหรือไม่ กระทำสิ่งใด ดังนั้นโดยหลักแล้วหากบุคคลใดมีโอกาสที่จะได้รับความสุขมากกว่าความเจ็บปวด บุคคลนั้นย่อมเลือกที่จะกระทำการนั้น ๆ (seek pleasure avoid pain ซึ่งในความหมายนี้ ความสุข หมายถึง ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำ ส่วนความเจ็บปวด หมายถึง ผลที่ตามมาจากการกระทำ ความผิดหรือโทษที่กฎหมายได้ระบุเอาไว้ชัดเจนว่าการกระทำ ความผิด ดังกล่าวนั้นจะถูกลงโทษอย่างไร)² ผลของหลักการนี้คือ เมื่อผ่านการชั่งน้ำหนักระหว่างความสุข กับความเจ็บปวดด้วยความสมัครใจแล้วและผู้นั้นได้เลือกกระทำการที่เป็นความผิดจึงต้อง รับผิดชอบในการกระทำนั้นอย่างเต็มที่ นั่นคือ ต้องมีการลงโทษที่เหมาะสมกับการกระทำผิดที่ได้ ทำลงไป หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า หากโทษหรือผลร้ายหรือความเจ็บปวดที่ ผู้กระทำความผิดจะได้รับมีความชัดเจน เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นแล้ว นั้น ย่อมบรรลุดต่อดัตถุประสงค์ในการลงโทษและวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีความ มุ่งหวังที่จะให้ตัวกฎหมายนั้นเองเป็นจักรกลที่สำคัญในการควบคุมความประพฤติของบุคคลใน สังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมายเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษากฎหมายที่คตินั้น จำต้องรู้ถึงหลักเกณฑ์ รายละเอียด ขอบเขต และข้อยกเว้น ของหลักกฎหมายในแต่ละเรื่องอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถเข้าใจและนำความรู้เกี่ยวกับหลัก กฎหมายดังกล่าวไปใช้ได้ถูกต้อง อันจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและ ตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องของการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสภาพบังคับทาง อาญาที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล โดยเน้นศึกษาในด้านวิธีการและรูปแบบของโทษซึ่งในกฎหมาย ไทยยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก และเนื่องด้วยในการศึกษาครั้งนี้มุ่งประสงค์จะพิจารณาสภาพบังคับ

²สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546) น.62.

ทางอาญาที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคลจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาค้นคว้าในหลายๆ ประเด็นประกอบเข้าด้วยกัน เริ่มต้นด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับนิติบุคคลและความรับผิดชอบในทางอาญาของนิติบุคคล ทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องของโทษและการลงโทษ ซึ่งเน้นการศึกษาตั้งแต่พื้นฐานความคิด วิธีการปฏิบัติ และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ รวมถึงความเหมาะสมในการใช้วิธีปฏิบัติต่างๆ ด้วยว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการลงโทษและวัตถุประสงค์ในการดำเนินการของนิติบุคคลหรือไม่ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญมากประการหนึ่งในการที่จะระงับยับยั้งการกระทำความผิดของนิติบุคคลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ในการศึกษากฎหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น วิธีการหนึ่งที่ได้รับคามนิยม คือ การศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายของตนกับระบบกฎหมายอื่นที่มีการบังคับใช้อยู่ในโลก ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจระบบกฎหมายของตนได้ในระดับหนึ่ง เหตุผลเพราะระบบกฎหมายในประเทศต่างๆ นอกจากจะมีเนื้อหา โครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ การแยกประเภท ข้อความคิดต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังตัวกฎหมายแล้ว แนวความคิดและทัศนคติของนักกฎหมายที่มีต่อระบบกฎหมายของตนในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นวิธีการคิด การศึกษา การนำมาใช้ ตลอดจนการบัญญัติกฎหมายก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่มีความแตกต่างกันในแต่ละระบบ โดยที่นักกฎหมายจะต้องทำความเข้าใจและสนใจทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในการนำกฎหมายมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบกฎหมายของตนไปด้วยในขณะเดียวกัน

ดังนั้น เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการศึกษา วิธีการหนึ่งที่จะละเลยเสียไม่ได้ คือ การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศของตนกับกฎหมายของต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ เพื่อใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการพิจารณาปรับใช้และวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

3. สมมติฐานในการศึกษา

การศึกษาในประเด็นเรื่องสภาพบังคับทางอาญาที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล เน้นไปที่ประเด็นของการลงโทษทางอาญา ซึ่งถือเป็นกระบวนการภายหลังจากการพิจารณาความผิดของผู้กระทำความผิดได้สิ้นสุดลง และเป็นผลร้ายที่เป็นสภาพบังคับทางกฎหมายประการหนึ่งต่อผู้กระทำความผิด ดังที่ปรากฏในตัวบทกฎหมายนั้นๆ แล้ว โดยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวโดยทั่วไป ไม่มีจะบัญญัติให้การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นความผิดประการใด รวมทั้งกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำนั้นๆ เอาไว้เบ็ดเสร็จในตัวอยู่แล้ว ทางปฏิบัติศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณา

ตัดสินความผิดของบุคคลเป็นผู้ที่มีอำนาจในการบังคับโทษต่อบุคคลไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โทษจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากโทษนั้นๆ มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิดรวมทั้งความเสียหายที่นิติบุคคลได้ก่อขึ้นด้วยแล้วนั้น ย่อมส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีความทันสมัยมากขึ้น

การศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนตั้งสมมติฐานของการศึกษาโดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับนิติบุคคลอยู่ 3 ประเด็น ดังนี้

- (1) นิติบุคคลสามารถมีความรับผิดทางอาญาหรือนิติบุคคลไม่สามารถมีความรับผิดทางอาญาหรือไม่อย่างไร และมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวอย่างไร
- (2) เมื่อมีการพิจารณาพิพากษาให้นิติบุคคลมีความรับผิดดังกล่าวแล้ว ผลที่นิติบุคคลจะได้รับภายหลังจากกระบวนการนั้นจะเป็นอย่างไร
- (3) ผู้บริหารของนิติบุคคลจะต้องได้รับผลอย่างไร

โดยในส่วนของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาถึงสมมติฐานในข้อ(2)เป็นสำคัญ ในประเด็นที่ว่า กรณีที่นิติบุคคลต้องรับผิดแล้ว ผลที่นิติบุคคลจะได้รับนั้นจะมีสภาพที่เหมาะสมและเพียงพอกับความรับผิดของนิติบุคคลหรือไม่

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับแนวความคิดและกฎหมายของต่างประเทศในลักษณะที่มีความคิดที่แตกต่างกันใน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

รูปแบบแรก เป็นกรณีที่มีการคำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวและมีการแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเกิดประโยชน์มากที่สุด

รูปแบบที่สอง คือการไม่คำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวรวมทั้งไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพียงแต่นำกฎหมายเก่าที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันมาปรับใช้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าหากสภาพบังคับทางอาญาที่จะบังคับกับนิติบุคคลในประเทศไทย มีแนวความคิดที่คำนึงถึงนโยบายทางอาญา แนวความคิดเกี่ยวกับโทษอาญา วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา และการใช้สภาพบังคับทางอาญาในรูปแบบอื่นๆ ย่อมทำให้สามารถปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากหลักกฎหมายมีความชัดเจนและเพียงพอต่อการบังคับใช้กับนิติบุคคลด้วยแล้ว กฎหมายดังกล่าวย่อมมีบทบาทสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยนิติบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ขอบเขตและวิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยที่มีแนวทางในการนำเสนอหลายรูปแบบด้วยกัน รูปแบบแรก คือ Historical Background หรือการศึกษาถึงพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์และที่มาของเรื่องดังกล่าว รูปแบบต่อมา คือ Analytical Concept หรืออีกนัยหนึ่งคือ การวิเคราะห์ข้อความคิดในเชิงปัจจุบันของนักวิชาการในทางนิติศาสตร์ และในรูปแบบสุดท้ายคือ Comparative Method หรือการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายของประเทศตนกับกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งประเทศในระบบคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และในระบบซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น วิธีการดังกล่าวจะเป็นการช่วยขยายพรมแดนความรู้ของผู้ศึกษา โดยจะทำให้เข้าใจระบบกฎหมายของตนได้ดีขึ้น เพราะกฎหมายล้วนแล้วแต่จะต้องมีที่มาทั้งสิ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีประโยชน์ในด้านการเปรียบเทียบเนื้อหาและแนวความคิดอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อพิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับนิติวิธี (Juristic Method) ของประเทศไทย

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยอาศัยการศึกษาคำรากกฎหมายตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประกอบกับการวิจัยเอกสารที่เป็นความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ รวมทั้งคำวินิจฉัยของศาลเพื่อนำมารวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการประมวลข้อมูลดังกล่าวให้เป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 บทด้วยกัน โดยบทที่ 1 เป็นบทนำและความเป็นมาของเรื่อง บทที่ 2 เป็นการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับโทษอาญา บทที่ 3 เป็นการกล่าวถึงการลงโทษอาญานิติบุคคลในต่างประเทศ บทที่ 4 เป็นการกล่าวถึงความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและการลงโทษนิติบุคคลในประเทศไทย และบทที่ 5 ซึ่งเป็นบทสุดท้ายจะเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะที่มีต่อหลักการดังกล่าว

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

สืบเนื่องมาจากการยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในทางตำรา ประกอบกับการพิจารณาจากคำพิพากษาฎีกามากมายหลายฉบับ ในหลักการที่ว่านิติบุคคลสามารถมีความรับผิดชอบในทางอาญาได้ และเพราะนิติบุคคลมีบทบาทต่อสังคมและการประกอบธุรกิจ ในสังคมเป็นอย่างมาก หากแต่ในขณะเดียวกันนิติบุคคลย่อมมีศักยภาพในการที่จะก่อความเสียหายแก่สังคมอย่างใหญ่หลวง

เช่นเดียวกัน แต่วิธีการดำเนินคดีอาญาต่อนิติบุคคลกลับมีปัญหาและอุปสรรคมากมายในทางปฏิบัติ อันถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องดังกล่าว และมีความพยายามที่จะศึกษานหาเหตุผลและวิธีการแก้ไข โดยการศึกษากฎหมายของไทยและต่างประเทศนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อพิจารณาถึงแนวความคิดและพัฒนาการของหลักการในเรื่องดังกล่าว

จากการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คาดว่าจะทำให้ทราบถึงแนวความคิดและพัฒนาการของเรื่องดังกล่าว ทั้งตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงยังได้เรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการบังคับโทษในทางอาญาต่อนิติบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ตามระบบกฎหมายของประเทศไทย ให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับความรับผิดชอบทางอาญาที่นิติบุคคลได้รับรวมถึงเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษโดยทั่วไปอีกทั้งพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งด้วย ดังเช่นแนวทางที่ประเทศต่างๆ ได้ใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นมาแล้วอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาที่ผ่านมา ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นอีกหนึ่งเอกสารที่แสดงถึงการรวบรวมข้อมูลและวิจัยข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวต่อไปในอนาคตสำหรับผู้ที่สนใจในประเด็นเรื่องสภาพบังคับทางอาญาที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคลเช่นเดียวกับผู้เขียน อีกทั้งยังหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้สนใจทั่วไปอีกด้วย